

ПОКУШАЈ СРБИЈАНСКЕ ВЛАДЕ ДА УСПОСТАВИ ДИПЛОМАТСКЕ ОДНОСЕ СА ЦРНОГОРСКОМ ВЛАДОМ 1879. ГОДИНЕ

Ослободилачки ратови Црне Горе и Србије 1876—1878. године донијели су им знатно проширење територија и међународно признање. Истина, нијесу се остварила национално-романтичарска надања из 60-тих и 70-тих година о ширем националном ослобођењу. На конгресу у Берлину 1878. године западне европске силе диктирале су ново рјешење источног питања. Србију и Црну Гору и даље је раздвајало земљиште Новопазарског Санџака. Босну и Херцеговину окупирала је Аустро-Угарска. Питање ослобођења и уједињења Срба и Југословена изгледало је недогледније и теже.

Србија је сада прилично разочарана у Русију због њене свестефанске политике. У економском погледу она је још већма упућена на Аустро-Угарску. Услјед тога кнез Милан налази спољнополитички ослонац у Бечу. Црна Гора се и даље чврсто држи Русије, која је економски помаже. Са Аустро-Угарском она настоји, и успијева углавном, да одржи нормалне дипломатске и економске односе. Уопште узев, створена је таква констелација на Балкану која је битно отежавала услове и могућности за интензивнију сарадњу и контакте између Србије и Црне Горе.

Упркос томе, српска влада је убрзо пожељела да акредитује свога дипломатског представника на Цетињу. Црногорској влади она се у вези с тим обраћа посредним путем. Руски посланик у Београду Персијани преноси своме колеги на Цетињу Шпајеру да кнез Милан жели да одликује књаза Николу орденом таковског крста првог степена. А како српска влада „*нема дипломатског представника при црногорском двору*“ (подвукао — Н. Р.), она налази за подесно да се на овај начин обрати црногорској влади. Затим српска влада жели да зна да ли би књазу Николи било угодно да прими тај орден. У случају сагласности, српски кнез и влада послаће на Цетиње нарочитог изасланика, вишег официра, да знаке ордена и такође лично писмо кнеза Милана уручи књазу Николи. Орден се предлаже као знак признања црногорском оружју за велике побједе у минулом рату.¹ Главни циљ предстојеће мисије већ је био наговијештен — у тобоже узгредном објашњењу што немају дипломатског заступника на Цетињу. Одликовање је згодан повод и плашт, а и добар гест за књажево честољубље.

Књаз Никола одговорио је истим путем, односно од Шпајера Персијанију. Он кнезу Милану поручује да ће са радошћу

¹ Државни музеј на Цетињу, приновљени рукописи, прим. писма, 29. I 1879.

ставити на себе знаке таковског ордена и с великим задовољством примити на Цетињу представника српске војске.²

Представник кнеза Милана генералштабни потпуковник Анђелковић дошао је на Цетиње крајем марта 1879. године. Књазу је предао кнез-Миланово писмо датирано са 5. III 1879. г. у Нишу. Указујући на прошли рат, српски кнез истиче како додуше није постигнут пуни национални циљ, али оно што је добијено веома је значајно с обзиром на политичке околности које су настале у Европи. Кнез Милан даље изражава радост што је Црна Гора тако увећана, па вјерује да ће се она и у мирном развоју „одликовати као што се у рату прославила“. На крају он моли црногорског књаза да прими велики крст таковског ордена „... као знак наше искрене сазнаје и као залогу наше чврсте будуће заједнице у свим пословима који се тичу унапређења и коначног усређења српског нам народа“.³

Књаз Никола одговорио је са пуно израза благодарности на одликовању и осјећања братске љубави према кнезу Милану и Србији. То је уосталом био обичај при општењу између наших владара, без обзира на то колико је иза тих израза било праве искрености. На крају књаз Никола поручује: „Могу само поновити да ће Бог и једна миса наша испунити жељу и донијети ону срећу нашем народу, за којом се с толиким жаром и пожртвовањем тежи“.⁴ У оваквим изразима одражава се иначе постојана и јединствена националноослободилачка мисао и тежња народа о бију земаља, ма колико то сада изгледало далеко од остварења.

Књаз Никола примио је потпуковника Анђелковића 29. марта увече. О овоме такође дознајемо једино из руског извора. Приступовали су војвода Божо Петровић, В. Симо Поповић, В. Илија Пламенац, сердар Мило Матановић „и још један“.⁵ Анђелковић је овдје изјавио да од свога министра иностраних послова доноси поруку књазу да српска влада жели да измијени дипломатске представнике са Црном Гором. Штавише, ако Црна Гора из било каквог разлога не би могла да пошаље свога заступника у Београд, српска влада би ипак жељела да на Цетиње упути

² Исто, послата писма, 10. II 1879.

³ Записи, XVI 1936, стр. 105.

⁴ Мемоари В. Сима Поповића, Архив Историјског института СРЦГ — Титоград, ф. 137, св. II, лист 188. Овај одговор књаза Николе кнезу Милану није објављен у „Записима“, а ни другдје колико знамо, па га наводимо по овоме свједочанству. Војвода Симо није означио датум на одговору.

⁵ Интересантно је да в. Симо Поповић у својим мемоарима не помиње никакве усмене разговоре између књ. Николе и п. пук. Анђелковића, ни опште ни у присуству наведених, тј. и себе самога. Треба међутим имати у виду да је в. Симо мемоаре писао скоро четири деценије послје овога. Друго, руски отпражник послова Шпајер о тим разговорима непосредно извјештава министра Горчакова. Тако смо овоме документу поклонили пуну вјеродостојност. Приновљени рукописи, посл. писма, 9. IV 1879.

свога „ради држања добре везе“, уколико књаз нема што против. Поента је, мислимо, баш овдје: српска влада не рачуна да ће црногорски посланик доћи у Београд. Књаз Никола је, наводи се затим, најприје одговорио „видјећемо“. Послије кратке паузе додао је како је Цетиње незгодно за боравак дипломата, да већ акредитовани заступници страних држава живе у Котору и Скадру, а он би хтио да их има све уза се. Затим је повео говор о Даниловграду као будућој пријестоници Црне Горе, са много бољим условима за живот и сл. Према томе, књаз је одбио предлог српске владе. Потпуковника Анђелковића књаз Никола је одликовао једним орденом Данилова реда. Анђелковић је отпутовао у Београд 3. IV 1879. године.⁶

Књаз Никола у овом времену очито није желио да има код себе дипломатског заступника кнеза Милана и српске владе, поготову ако не може да акредитује свога у Београду. Прије свега, Црна Гора је сада у тешком спору са Турском око извршења одлука Берлинског конгреса, посебно о разграничењу. То је земљу материјално тешко исцрпљивало, а прави мир ни издалека се није назирао. Црногорска влада још нигдје није послала, а само ће у Цариграду у своје вријеме акредитовати сталног дипломатског заступника. О томе да црногорска влада пошаље свога дипломатског представника у Београд овдје у ствари није ни било ријечи. А имати само српског представника на Цетињу, књаз Никола, мислимо, није желио због тога што би тај достављао кнезу Милану шта се ту политички интимно говори, мисли, смјера, ради. Јер иза свих јавних излива „братске љубави“ између књаза Николе и кнеза Милана било је прилично, и још ће више, суревњивости и нетрпељивости. Саме политичке прилике у ово доба као да погодују томе; за сада није било услова да се покрене нека општа национална акција, вођена заједничким интересом и циљом, што би династичке међусобице потисло у позадину.

Новак Ражнатовић

ЦРНОГОРСКЕ ПОШТАНСКЕ МАРКЕ

(Поводом 90-годишњице)

Првог маја ове године, по новом календару, навршило се 90 година од дана пуштања у промет првих црногорских поштанских марака. Нацрт првих црногорских поштанских марака израдио је Симо Поповић. Он о томе у својим мемоарима каже: „Нацрт првијех поштанскијех марака, које су израђене у Бечу, мој је. Књаз је захтијевао, да му нацртам марку, њему се до-

⁶ Исто.